

INHOUD

Wat een vraag	7
Wat wilde Freud?	10
Geen man zijn	22
Mooi zijn	31
Haar dochters ziel	45
Lachen	53
Jong blijven, zeggen ze	56
Actie	62
Slank zijn	
(maar dat ligt een tikje genuanceerder)	70
Een man?	80
Gezelligheid	
(sorry, dit moet nog even)	88

.....

WAT WIL DE VROUW?
WAT EEN VRAAG

.....

Wat wil de vrouw?

Wat een vraag.

Stelt een man hem, dan is het antwoord:

Dat zou jij wel eens willen weten, hè?

Komt hij van een vrouw, dan zeg ik:

Wist ik het maar.

Ik weet niet eens wat ik wil.

Ik wil niks.

Ik wil trouwens alles.

De wedervraag klinkt zelden. Wat wil de man?

Wat de man wil, is glashelder: hij wil de vrouw begrijpen, zodat hij haar kan verleiden om zijn genen door te geven en samen de menselijke soort in stand te houden.

Deze mannelijke oerwens inspireerde Sigmund Freud tot de vrouwenvraag. Tot zijn spijt vond hij het antwoord niet. Zo wil het gerucht.

Het gerucht, ja.

Want wie een beetje verder zoekt, ontdekt dat het nog maar de vraag is of het beroemde '*Was will das Weib?*' inderdaad uit de mond van Freud heeft geklonken.

8 'Was will das Weib?' is namelijk opgetekend uit de mond van een vrouw en zij zei dat ze het van Freud had. Marie Bonaparte. Psychoanalytica. Achternicht van Napoleon. Aanvankelijk in analyse bij Freud, vervolgens zijn leerlinge. Daarna werd ze zijn volgeling, zijn vertaalster in het Frans en zijn collega. En tot slot werd ze de weldoenerster die hem in 1938 naar Londen hielp te ontkomen toen de Oostenrijkse nationaalsocialistische regering hem lastig begon te vallen.

Maar met of zonder Freud, de vraag blijft: wat wil de vrouw nou?

Ik zocht, ik vroeg rond. Ik kreeg grimmige, vrolijke, irritante en opwekkende antwoorden. Ik kreeg antwoorden die te verwachten waren: over de vrouwelijke hang naar seks, moederschap, en macht. Maar telkens lag het toch net anders dan je zou denken en dat maakte deze zoektocht spannend.

Ik heb conclusies getrokken zonder wetenschap te bedrijven. Iets anders denken is heel goed

mogelijk en tegenspraak ligt voor de hand. En dat mag ik dan ook weer tegenspreken.

Ik begon bij Marlene Dietrich. Vrouw der vrouwen en tegelijk androgyn. De vrouw met de lage stem en de mannelijke geldingsdrang. De vrouw die al in de jaren dertig rollen speelde waarin ze zich gedroeg als een man, maar die supervrouwelijk was.

De actrice die mannen angst inboezemde en onweerstaanbaar bleef.

In een van haar beste films, *Blonde Venus* uit 1932, zie je haar dansen op het podium van een nachtclub, in een levensecht gorillapak. Maar pas als ze haar masker afzet, merken we dat zij het is. Uit het lelijke beest verschijnt de mooiste vrouw ter wereld.

Maar wat wordt ermee bedoeld?

Die aap is een karikatuur van de man. Maar zij zit erin.

Wie is de gorilla?

De man? Of toch de vrouw?

Wie dat begrijpt, weet wat ze wil, die vrouw.

.....

WAT WIL DE VROUW?
WAT WILDE FREUD?

.....

10 *Die grosse Frage, die nie beantwortet worden ist und die ich trotz dreissig Jahre langem Forschen in der weiblichen Seele nie habe beantworten können, ist die: Was will das Weib? (De grote vraag, die nooit beantwoord is en die ik ondanks dertig jaar onderzoek naar de vrouwelijke ziel nooit heb kunnen beantwoorden, is deze: Wat wil de vrouw?)*

Daar is hij dan: de Vraag die Sigmund Freud kwelde. De Vraag waar vervolgens de hele wereld mee kwam te zitten. Je kunt niet met je ogen knippen of hij wordt wel ergens opgeworpen.

De Vraag zet vrouwen neer als de Ander, als de Ongrijpbare. En hij wordt door iedereen gesteld,

verwonderd door mannen, trots door vrouwen.

Wat wil de vrouw? Geef toe, hij kan bijna altijd.

Freud zou de Vraag op zijn sterfbed verzucht hebben, dat wordt door vele mensen op vele plaatsen beweerd. Met zijn laatste adem zelfs, als je andere bronnen wilt geloven.

Het illustreert hoe zwaar de Vraag is opgenomen.

Althans, uit de mond van Freud.

Had een ander hem gesteld, dan was de Vraag misschien als een cliché weggewuifd. Immers, hij is niet nieuw. Ontelbaar veel mannen hebben zich door de eeuwen heen afgevraagd wat vrouwen nu eigenlijk bezielde.

Sigmund Freud (1856-1939) was een Weense neuroloog. Grondlegger van de psychoanalyse. Schrijver van onder veel meer de studies *Zur Psychopathologie des Alltagslebens* (1901, Nederlandse vertaling: *Psychopathologie van het dagelijks leven*) en *Totem und Tabu* (1913, Nederlandse vertaling: *Beschouwingen over cultuur*). Freuds ideeën waren direct omstreden en ze bleven dat. Maar zijn invloed als denker over de menselijke geest is onmiskenbaar.

In vele talen bestaat het woord 'freudiaans' en iedereen weet wat het betekent. De hedendaagse film, roman, toneelkunst kunnen niet meer zonder Freuds ideeën. Ze worden routinematig en

grosfweg toegepast en door iedereen herkend omdat iedereen ze onbewust (een echt Freudwoord) aanhaalt zodra aangeduid wordt hoe mensen met elkaar omgaan. De lezers van een roman redeneren in freudiaanse termen over de personages. Zonder Freud geen horrorfilm waarin de moordlust van menig *killer* wordt verklaard uit een jeugdtrauma.

Ook in het alledaagse menselijk verkeer wordt 'Freud' rijkelijk – en meestal verhaspeld – toegepast.

De freudiaanse vergissing is zelfs een cliché geworden.

12

Sigmund Freud spreekt extra tot de verbeelding als de zenuwarts die psychische klachten vaak heeft herleid tot trauma's op het gebied van de seksualiteit. Achter zijn vraag 'Wat wil de vrouw?' zindert seks. En *sex sells*, daar zijn we nieuwsgierig naar.

Freuds formulering is kernachtig.

Wat. Wil. De. Vrouw.

Kort, helder, onontkoombaar. Vraagteken niet nodig. Geniaal in zijn zogenaamde simpelheid.

Niemand stelde de vraag der vragen zo raak. Hij is niet te verbeteren.

Maar nu de wedervraag. Wat wilde Freud? Waar vroeg Sigmund naar? Engelse vertalers weten bijvoorbeeld geen raad met zijn vraag.

Ze maken ervan: *What does a woman want?*

En: *What does woman want?*

En ook: *What do women want?*

Deze vertalingen van die vier korte Duitse woorden betekenen elk net iets anders en nog treft geen van drieën de essentie.

Ook het Nederlands voldoet niet.

‘Wat wil de vrouw?’ Zo luidt de enige, vaste vertaling.

Hoező: ‘de vrouw’?

Freud vraagt niet naar ‘die Frau’. Hij heeft het over ‘das Weib’.

Nu kent het Nederlands wel ‘het wijf’, maar dat lijkt toch niet de bedoeling. Wijf is vulgair, en of het nou positief of negatief bedoeld is, het kleineert de vrouw naar wie het verwijst. Lekker wijf. Rotwijf. Stom wijf.

Wie ‘wijf’ zegt, bedoelt niet ‘vrouw’.

(Om het nog verwarrender te maken: het Engelse ‘wife’ is juist weer respectvol, maar daar betekent het ‘echtgenote’, niet ‘vrouw’.)

Wat is voor Duitse oren het verschil tussen ‘die Frau’ en ‘das Weib’?

Mijn Duitse schoonzus vertelt dat die twee sterk verschillen. Weib is een mannenwoord, zegt ze. Vrouwen onder elkaar gebruiken het nooit. Het schept afstand, het is nadrukkelijk neutraal. Bovendien is het in onbruik geraakt: ‘Moderne mannen vermijden het.’

In het verschil tussen ‘Frau’ en ‘Weib’ zit een houding ten opzichte van vrouwen verstopt. Het

eerste is een vrouwelijk woord: 'die Frau'. Het tweede is onzijdig: 'das Weib'.

Het taalkundige verschil definieert het verschil in betekenis. Bij 'die Frau' voelt de spreker zich betrokken. 'Das Weib' is iets wat geen verband houdt met hemzelf. Daar kan hij niet bij. 'Weib' is iets anders. Iets wat zich radicaal van hemzelf onderscheidt.

Dankzij de Duitse taal kunnen we vermoeden wat Freud voor ogen had met zijn vraag.

'Das Weib'.

Het vrouw.

Een object.

Iets om te bestuderen, terwijl het tussen duim en wijsvinger spartelt. 'Das Weib' is niet 'iemand'. Het is geen wezen om arm in arm mee aan de wandel te gaan.

14

Vriendschap en intimiteit deelde Freud met mannen. Zijn echtgenote deed hij af als 'bürgerlich'. Een vrouw verdiende een vriendelijke benadering, zo nodig met enige tederheid, maar ze was een geval. Hij was weliswaar Sigismund Schlomo Freud, vader van de psychoanalyse, voorman van een medisch-filosofische beweging, auteur van het onverholen romantische geschrift *Die Traumdeutung* (1899, Nederlandse vertaling: *De droomduiding*), maar hij was ook een kind van zijn tijd. Hij hield zich gepassioneerd bezig met de patiëntes in zijn spreekkamer, maar net zomin als zijn tijdgenoten was hij geneigd om vrouwen

in zijn geestesleven een rol te laten spelen.

Niettemin lukte het een paar vrouwen tot hem door te dringen, doordat ze hem lieten zien dat ze konden denken – net als mannen.

Lou Andreas-Salomé (1861-1937) was er zo een, een schrijfster, een vrijdenkster. De compagne van Rainer Maria Rilke en van Friedrich Nietzsche en de muze van de negentiende eeuw. Onder haar invloed zwakte Freud zijn theorie af die het libido veronderstelde als enige en doorslaggevende drift voor de menselijke emoties. Hij kwam tot de doodsdrijf als belangrijke drijfveer ernaast.

Een andere vrouw die zijn denken op stelten zette, was Marie Bonaparte (1882-1962). Ze werd geboren in Saint-Cloud, nabij het Bois de Boulogne en was een prinses met banden in de koningshuizen van Griekenland, Denemarken, Rusland en Engeland. Kleindochter van een neef van keizer Napoleon Bonaparte. In analyse bij Freud, en ook zijn leerlinge. Op haar verzoek leidde hij haar op als psychoanalytica. Ze werd zijn beschermvrouwe toen de nazi's hem te na kwamen.

De vraag 'Was will das Weib?' hebben we aan Marie Bonaparte te danken.

Zonder haar had die vraag niet bestaan.

Wie in het werk van Freud zoekt naar de vraag 'Was will das Weib?', vindt hem niet. Sommige bronnen zeggen dat Freud de vraag stelde in een brief aan Marie Bonaparte.